

Fieldlab
Groene Hart

DISCUSSED DOCUMENT

Bouwstenen en reflecties bij een stikstofaanpak

Werkconferentie Fieldlab Groene Hart | 25 september 2025

Agenda

DISCUSSED DOCUMENT

Aanleiding

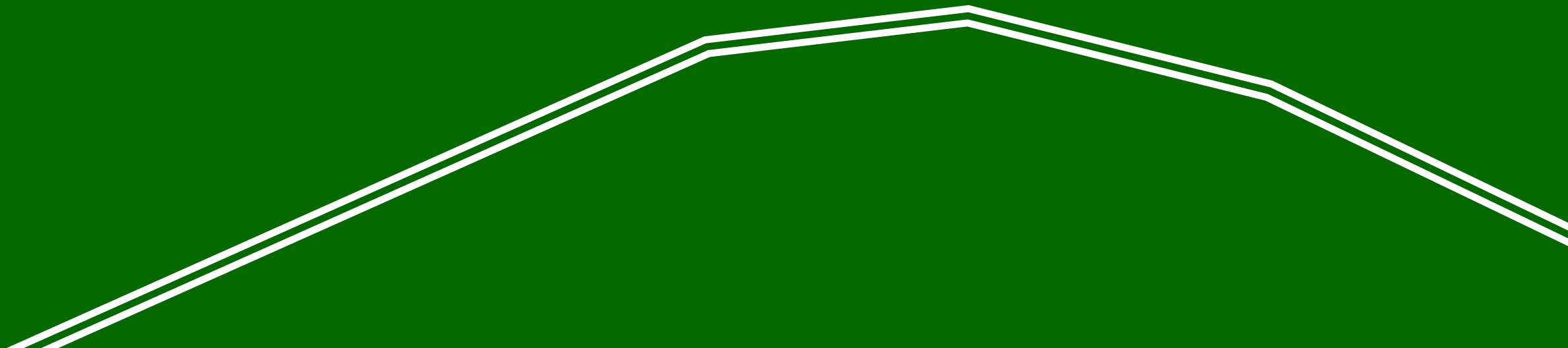
Situatie

De opgave

Oplossingsrichtingen

Aanleiding

Aanleiding

Versnellen van vergunbaarheid voor koplopers en bedrijfsplannen omzetten in operationele, vergunbare innovatieroutes

DISCUSSIEDOCUMENT

Introductie

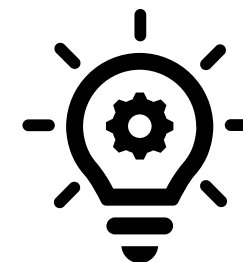
Fieldlab heeft geld gekregen van de drie provincies om met **120 melkveehouders** aan de slag te gaan met **innovatie**.

Momenteel komen vooral aanvragen binnen voor bedrijfsplannen en meten, niet of nauwelijks voor innovatie.

De reden:

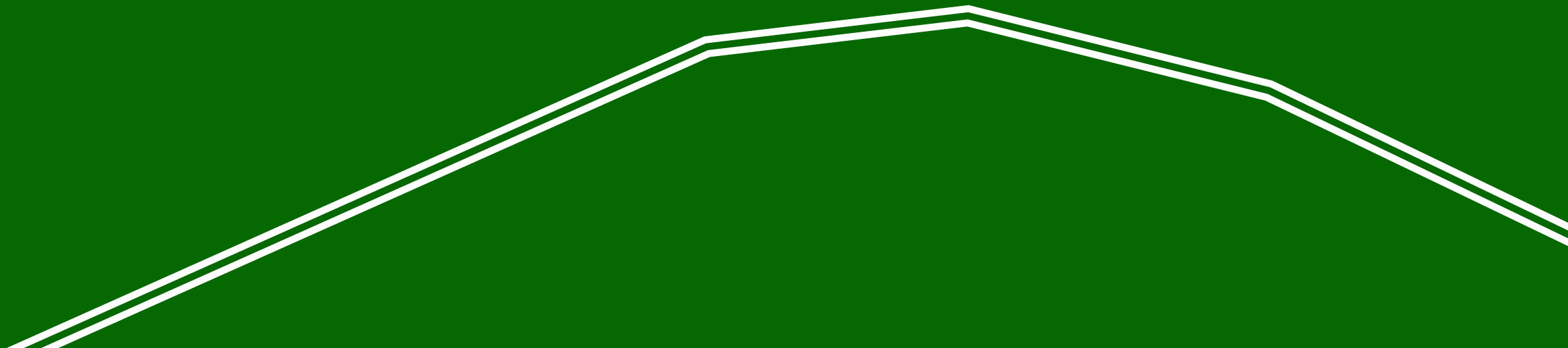
Innovatieprojecten vereisen vaak een (natuur)vergunning en de **vergunning-verlening ligt momenteel stil**. Maar om de vergunningverlening weer op gang te krijgen, moeten we aan de slag met innovaties...

Hoe zorgen we dat vergunningverlening voor koplopers mogelijk is en we de vicieuze cirkel doorbreken, zodat **medio 2026** de eerste agrariërs **aan de slag** kunnen gaan?

Afgelopen twee weken zijn verschillende gesprekken gevoerd met betrokken overheden, vertegenwoordigers van de sector, natuurorganisaties en overige belanghebbenden.

Situatie

Context stikstofproblematiek

Additionaliteitsvereiste: vóór de verlening van de natuurvergunning moet worden aangetoond dat er voldoende maatregelen zijn genomen om de natuurdoelen te behalen binnen een afzienbare termijn

Huidige situatie

1

Veehouderij staat stil

- **Geen duidelijkheid** over concrete opgaven op het boeren erf
- **Nauwelijks perspectief** op nieuwe natuurvergunning(en)
- Lastig om een sluitende business case te krijgen, door **beperkte ruimte en vergoedingen**
- **Investerings** van agrariërs worden **uitgesteld**

2

Andere functies staan stil

- Economische en ruimtelijke ontwikkeling **ligt op veel plekken stil** door vergunningverlening
- Opgaven als realiseren woningbouw, beperken netcongestie en investeringen industrie **staan onder druk**.

3

Natuur onder druk

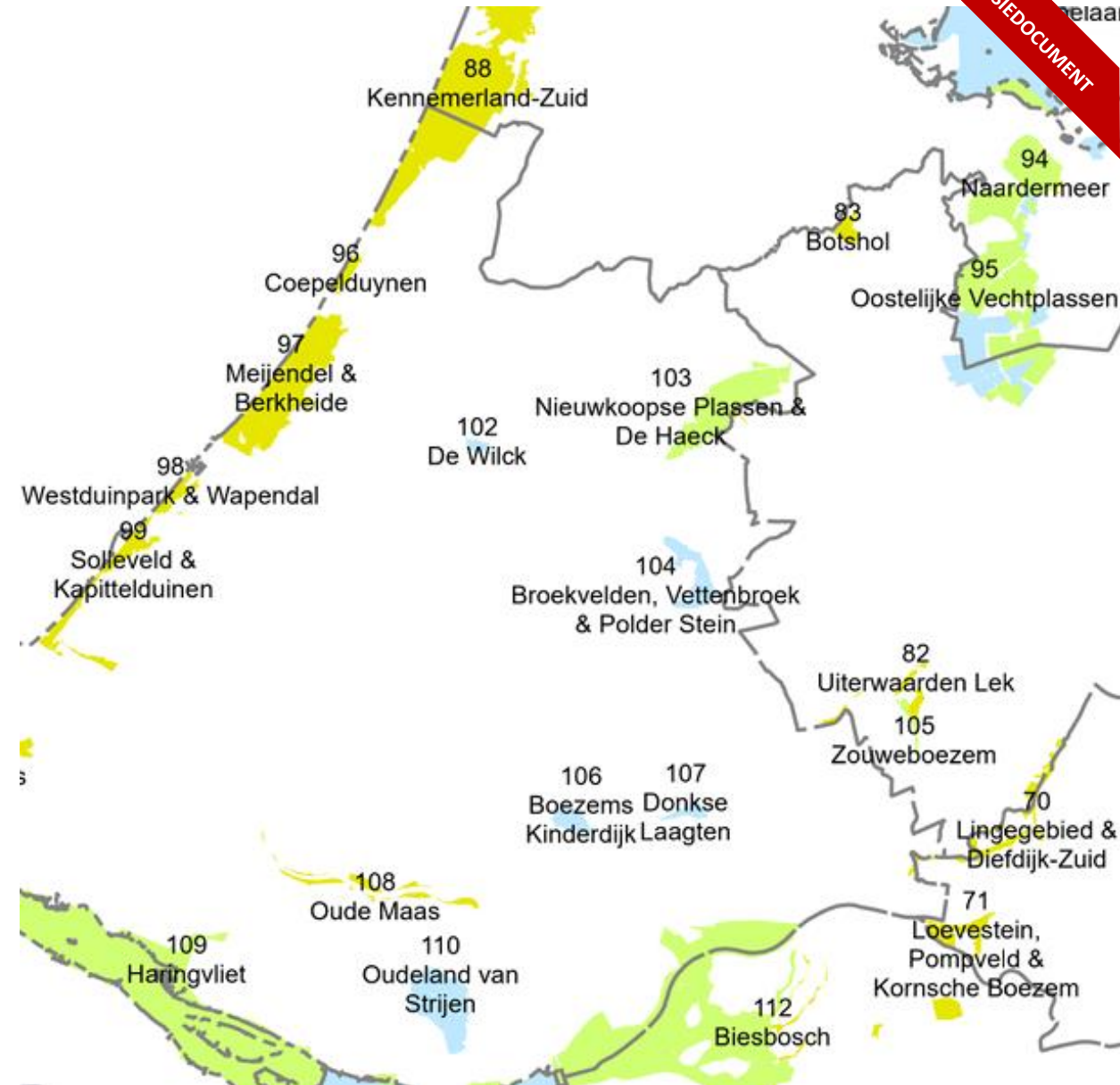
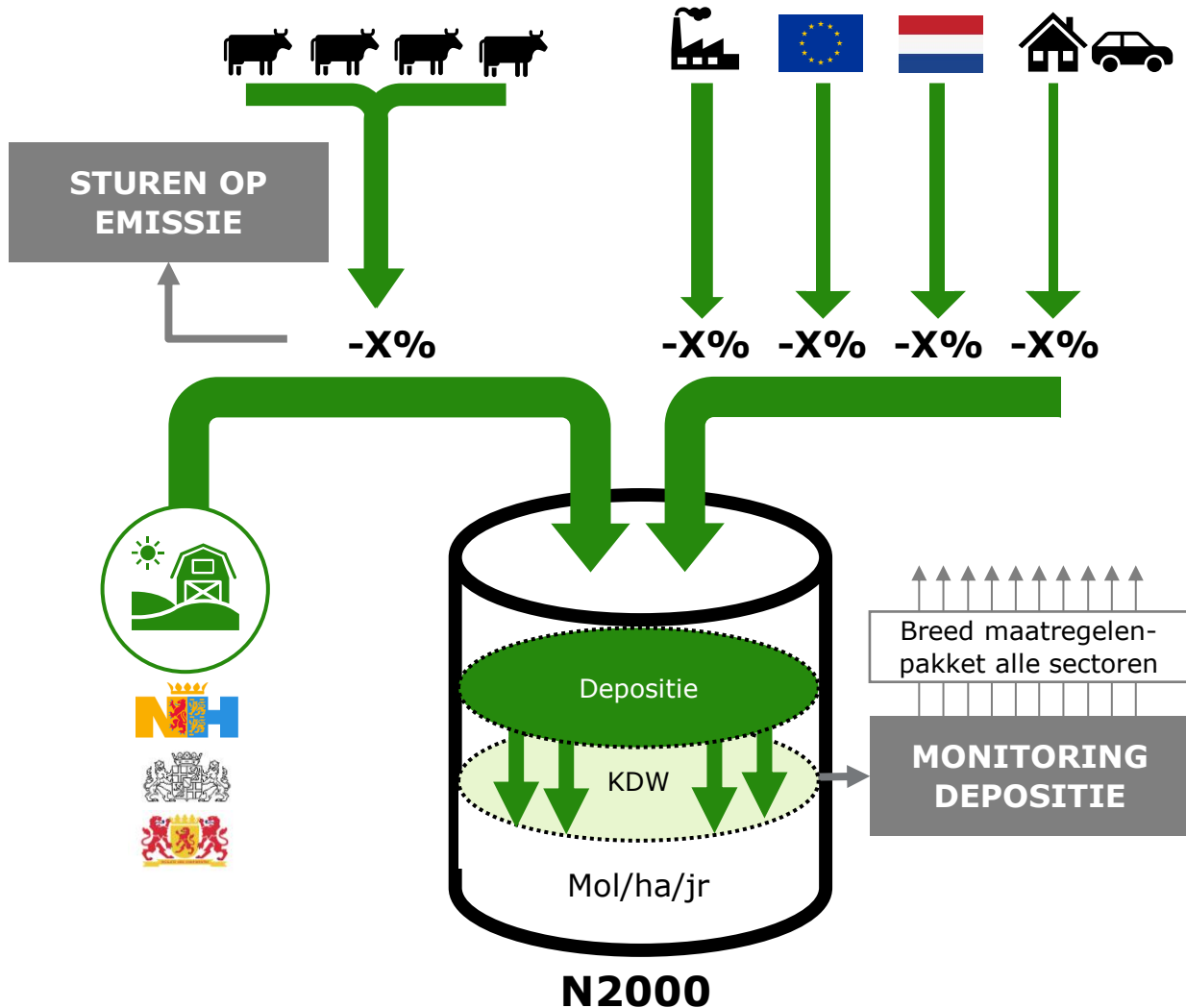
- **Instandhoudingsdoelen** N2000-gebieden worden **niet behaald**
- **Biodiversiteit en habitats** blijven **onder druk** staan (NDA's) door diverse drukfactoren
- **Overschrijding** van de **Kritische Depositiewaarden** (KDW)
- Beschikbare **stikstofruimte** vrijwel altijd **nodig voor natuurherstel**

Fieldlab Groene Hart gaat met individuele agrariërs aan de slag, wat ingewikkeld ligt vanwege het additionaliteitsvereiste voortkomend uit de uitspraken van "Amercentrale", "Rendac" en "Schiphol".

Totaalaanpak | Wat is er nodig?

Om vergunningverlening los te krijgen is een gebiedsgericht, integraal en collectief plan nodig

DISCUSSIEDOCUMENT

Totaalaanpak | Wat is er nodig?

In de reflectie van de landsadvocaat op het 'startpakket Nederland van het slot' worden heldere kaders meegegeven voor de uitwerking van een gebiedsgericht uitvoeringsplan

Kaders vanuit advies landsadvocaat

Afgestemd op Natura 2000-gebied

Het effect van het uitvoeringsplan moet specifiek per Natura 2000-gebied inzichtelijk worden gemaakt en onderbouwd.

Aantoonbaar en aannemelijke maatregelen

Het pakket aan maatregelen moet leiden tot aantoonbare emissiereductie en het effect moet op korte termijn juridisch aannemelijk zijn.

Juridisch geborgd

De uitvoering moet juridisch zijn geborgd, met concrete tussendoelen, monitoring en bijsturingsmaatregelen die vooraf vastliggen en afdwingbaar zijn.

Geloofwaardige uitvoering en tijdpad

Het uitvoeringsplan moet realistische termijnen en geloofwaardige maatregelen bevatten, met al op korte termijn zichtbare resultaten.

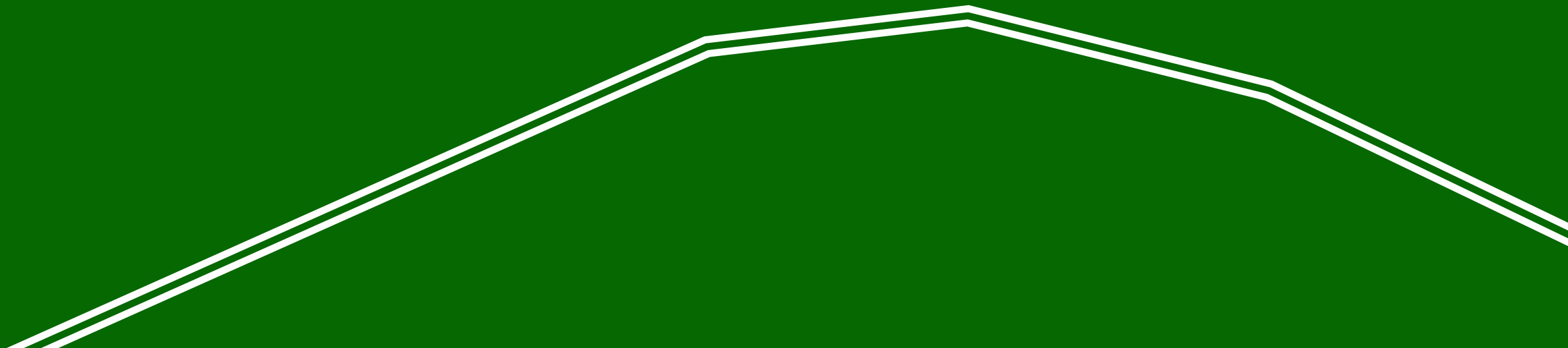

Financiële dekking

Het gehele pakket aan maatregelen moet voorzien zijn van voldoende en structurele financiële middelen; zonder middelen geen juridische houdbaarheid.

De opgave

Totaalaanpak | Opgave veehouderij

Per sector is een geborgd gebiedsgericht uitvoeringsplan nodig met aantoonbare maatregelen, een realistisch tijdpad, monitoring en financiële dekking.

Veehouderij

Totaalaanpak | Opgave overige sectoren

Per sector is een geborgd gebiedsgericht uitvoeringsplan nodig met aantoonbare maatregelen, een realistisch tijdpad, monitoring en financiële dekking.

Stikstofopgave overige sectoren

Mobiliteit

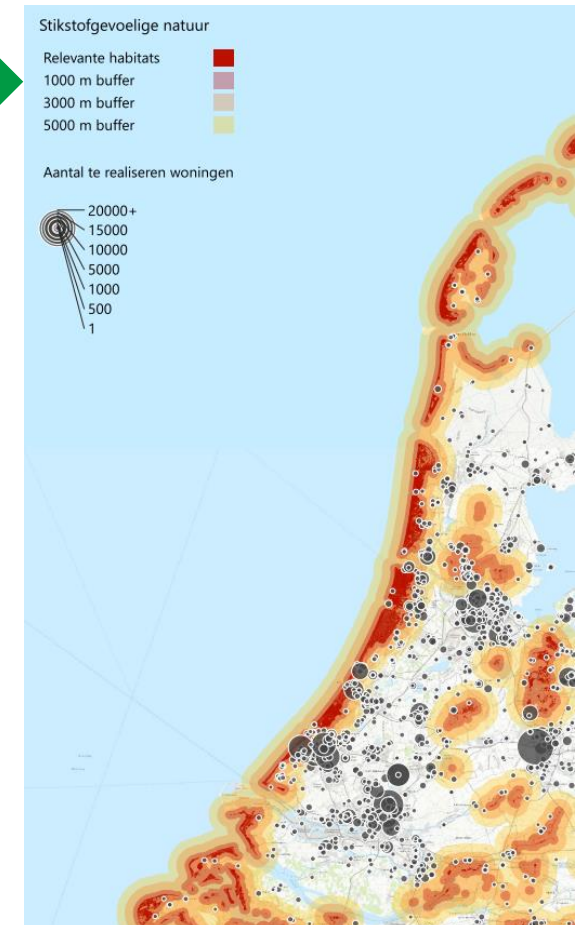
1. Mobiliteit zorgt voor circa 11% van de stikstofuitstoot van Nederland (RIVM).
2. [Versnellingsplan Bouwend Nederland](#): maatregelen verkeer:
 - **Verlaging maximum snelheid** (depositiereductie circa 0,6-1,3)
 - **Verduurzaming binnenvaart** (depositiereductie circa 0,2-1,5)
 - **Walstroom zeevaart** (depositiereductie circa 1,2-1,9)
 - **Handhaving AdBlue** (depositiereductie circa 0,8-1,9)

Industrie

1. Industrie zorgt voor circa 7% van de stikstofuitstoot van Nederland (RIVM).
2. NOx heeft groter verspreidingsgebied dan ammoniak
3. **Piekbelastersaanpak** industrie
4. **Subsidie Versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI)**: maximaal 30 miljoen per bedrijf
5. [Maatwerkafspraken](#) voor CO2- en stikstofreductie met o.a. Alco Energy Rotterdam (10% reductie) en Coöperatie Koninklijke Cosun (25% reductie)

Woningbouw

1. Woningbouw zorgt voor minder dan 1% van de stikstofuitstoot van Nederland.
2. De kaart laat zien hoeveel bouwprojecten te dicht bij stikstofgevoelige natuur liggen en daardoor **geen vergunning** kunnen krijgen. Tot 2030 betreft dit circa 244.000 van de circa 900.000 geplande woningen (heel NL). Dit resulteert in economische schade van circa **93,5 miljard euro**.
3. [Versnellingsplan Bouwend Nederland](#): maatregelen **woningbouw** (depositiereductie circa 0,2-0,8)
4. **SEB**: Schoon en Emissieloos Bouwen

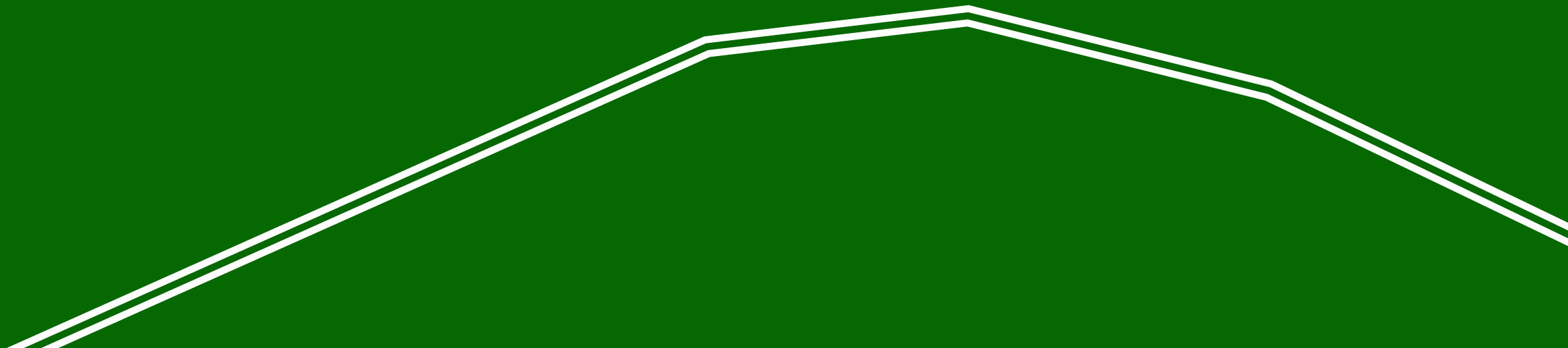
Totaalaanpak | Opgave natuur

Naast emissies en bijdragen van alle sectoren wil het Fieldlab dat ook kritisch wordt gekeken naar de (prioritering van) natuurmaatregelen

Stap 4 t/m 7 uit het 10-puntenplan van Fieldlab

Oplossingsrichtingen

Stand van zaken per provincie

Provincies en gebieden in het Groene Hart werken in uiteenlopend tempo aan stikstofplannen, waarbij er twee algemene uitgangspunten voor alle plannen zijn: sturen op emissies en op gebiedsniveau

Gebiedsgerichte stikstofplannen in het Groene Hart

1

Convenant mei 2025 (Provincie Noord-Holland)

- In '26 **omgevingsprogramma**
- Kern convenant:
 - **Innovaties valideren**, metingen, onderdeel maken van vergunning
 - **30% stikstofreductie in 2035 t.o.v. 2019**
 - **Vakmanschap boer centraal**: bepalen zelf op welke wijze stikstof wordt gereduceerd.
 - **Natuurherstel** en ontwikkeling **natuurmonitoring**

2

UPLG (Provincie Utrecht)

- 28 okt '25 vaststelling **UPLG**
- Kern UPLG:
 - **Natuurherstelmaatregelen**
 - Stikstofaanpak en **bodemdaling & CO2-reductie**
 - **30% stikstofreductie** via voer- en management
 - **Hectarenorm** ammoniak
 - Vanaf 2027: **PAS melders** legaliseren / **vergunnen**
 - Vanaf 2028: **Overige (o.a. koplopers)** vergunnen

3

Gebiedsagenda Alblasserwaard (Midden-Holland)

- 1 dec '25 **Gebiedsplan** Alblasserwaard
- Kern gebiedsagenda & -plan:
 - **Collectief** aanpakken: **gebiedsreductie**
 - **Hectarenorm** ammoniak-emissie melkveehouderij
 - **Gebiedscommissie**
 - In 2030 **200 agrariërs** bedrijfs- ontwikkelplannen
 - **Proportionele additionaliteit**
 - **CO2-reductie**

Prov. Zuid-Holland heeft nog geen uitgewerkt stikstofplan, werkt vanuit 3 lijnen (1. Ammoniakplafonds, 2. Overgangszones bij N2000, 3. Verwerven stoppers) en vraagt de regio's om met gebiedsplannen te komen

Mogelijke actielijnen

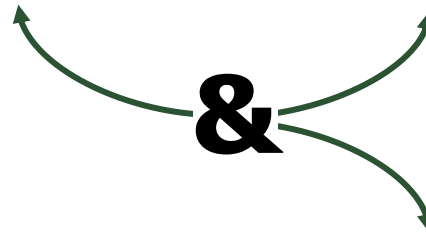
Wat kunnen het Fieldlab en de daarbij aangesloten partijen concreet doen en bijdragen?

Parallel uit te voeren actielijnen

1

Versnelling uitwerking plannen provincies en regio's

- Versneld invulling geven aan de bouwstenen van de '**totaalaanpak**'
 - Veehouderij
 - Industrie
 - Mobiliteit
 - Woningbouw en overige
 - Natuurherstelmaatregelen
- **Afstemming provincies:** werk toe naar een vergelijkbare systematiek en differentieer op basis van specifieke kenmerken per gebied
- Richt **gezamenlijk** de **uitvoerings-governance** in (begeleiding boeren, inzet instrumenten, monitoring, etc.): wat doen we centraal, wat doen we op gebiedsniveau?

2

Concreet plan voor stikstofreductie veehouderij

- Er ligt al veel, maar **scenario's** scherp stellen en **breed draagvlak** organiseren
- **Aanbieden vanuit Fieldlab** aan provincies, met duidelijke (keuze aan) **maatregelen**, **scenario's** en **randvoorwaarden**
- Plan voor **alle veehouders** (alle landbouw) in het **Groene Hart**

3

Juridische routekaart uitwerken voor koplopers (Harm Borgers)

- Alleen gedogen als er **zicht** is op **legalisatie** (gedogen ontslaat je niet van additionaliteit)
- Randvoorwaarde: aantonen dat je serieus aan de slag bent met **plannen** zoals UPLG en met het **gebiedsplan** Groene Hart

Tot slot

Op basis van de gesprekken met betrokken overheden, vertegenwoordigers van de sector, natuurorganisaties en andere belanghebbenden delen we tot slot vijf reflecties

5 reflecties

Wat is het samenhangende plan?

Er zijn veel studies, overleg circuits en ideeën, maar de verhalen per bouwsteen zijn vaak nog onduidelijk, ongelijksoortig en/of onbekend.

Doe het samen

Alle sectoren hebben belang bij concrete en haalbare reductiepaden én alle sectoren hebben belang bij vergunningverlening ('mutual gains').

Bottom-up het potentieel uitwerken

Niet 'percentage kwartetten', maar bottom-up per sector het handelingsperspectief, het reductiepotentieel, het tijdpad én de monitoring concreet uitwerken.

Wanneer is het genoeg?

De relaties tussen emissie/depositie, natuurbeheer en natuurherstel moeten duidelijker ('black box').

Wachtstand of proactief?

Er komen drievoudige verkiezingen aan, gaan we in de wachtstand of reiken we proactief de bouwstenen aan?